

Interventieprogramma ELK KIND EEN GOEDE LEZER

Dr. Kees Vernooy
Lector hogeschool Edith Stein
Samenwerkingsverband Spijkenisse
16 maart 2011

Motto

Onderwijs is zorgen dat er geleerd wordt!

Prof. Dr. Aryan van der Leij

Wat is er nodig om van elk kind
een goede begrijpende lezer te
maken?

WAT WERKT?

Simpel antwoord (Vernooy 2010)

Zorg vooral voor:

- Goed technisch lezen
- Een goede woordenschat

Toelichting:

Zonder vlot lezen en voldoende woordenschat is er een onvoldoende fundament voor begrijpend lezen.

Het belang van een integrale aanpak begrijpend lezen (Vernooy 2011)

Groepen	Woordenschat	Technisch lezen	Leesstrategieën
Groep 1 - 2	continu	Mondelinge taal Fonemisch bewustzijn Letterkennis	Begrijpend luisteren
Groep 3	continu	Leren lezen	Begrijpend luisteren Omgaan met voorkennis
Groep 4 - 6	continu Stilleesbeleid	Vlot en vloeiend lezen	Omgaan met voorkennis Leren monitoren Enkele strategieën (na groep 4)
Groep 7 - 8	continu Stilleesbeleid	Uitbouw en onderhoud vlot en vloeiend lezen	Omgaan met voorkennis Leren monitoren Enkele strategieën

Wat kenmerkt expliciete en systematische instructie?

Expliciete instructie:

- Is concreet en zichtbaar
- Duidelijk en consistent taalgebruik
- Modeling begrippen en vaardigheden
- Geeft veel voorbeelden

Systematische instructie:

- Is doelgericht en goed opgebouwd
- Volgt een duidelijk plan
- Breekt taken in hanteerbare stappen

Leerlingen
ontvangen
**uitgebreide
steun** als ze
nieuw
geleerde
begrippen
en
vaardigheden
oefenen en
toepassen

Komende periode groep 1 en 2

Wat doe je met de kinderen met moeizame spraak-taalontwikkeling?

Wat doe je met de fonemisch zwakke kinderen?

Hoe stimuleer je letterkennis?

Verder: veel aandacht voor woordenschat!

Tips

In een kleine groep:

- Gebruik voor de kinderen die D en E scoren op de Taal voor kleuters-toetsen: De CPS Map Fonemisch bewustzijn.
- Kijk of de risicokleuters erin slagen hun naam te schrijven
- Lees deze kinderen regelmatig in een kleine groep voor

Indien een kind een goed fonologisch bewustzijn heeft, kan hij/zij ...

- Zinnen in woorden verdelen
- Woorden in lettergrepen verdelen
- Rijmen
- Woorden met dezelfde klanken bijelkaar passen
- Klanken onderscheiden en klanken samenvoegen

Voorlezen (Bus 2008)

- Voorlezen draagt bij aan een goede basis voor leren lezen;
- Stimuleert complex taalgebruik en dat is naast alfabetische kennis één van de pijlers waarop de vroege leesontwikkeling steunt;
- Leren lezen vereist dat de kinderen de taal in boeken verstaan (Juel, 2006);
- Voorlezen kan ook door televisie, digitale boeken, internetsites of CD-ROMs

verder

- Gebruik digitale prentenboeken

Tips woordenschat

- Lees veel voor in kleine groepjes
- Gebruik een programma als Sesamstraat
- Gebruik veel afbeeldingen en praat daarover met de kinderen
- Maak uitstapjes en praat daarover
- Gebruik een computerprogramma. Bijv. Woordenstart

Kortom: vergroten van de taalvaardigheid houdt in, dat kinderen veel taal moeten horen !

Wat is er allemaal mogelijk? (met dank aan Yvonne Leenders)

- Interactief voorlezen
- Navertellen verhaal
- Prentenboek uitspelen
- Verteltafel (bijv. over Vogels in de winter)
- Boekoriëntatie
- Thematafel en themahoek (Bijv. over ziekenhuis)
- Inhoud verteltas: we gaan op berenjacht
- Praten over observaties
- Vertelstoel
- Vertellen over een boek dat je leuk vindt
- Nieuwsbord
- Hoeken die gesprekken uitlokken
- Op ontdekking buiten de school
- Een lekkere leesbank
- Woordenweb maken
- Letterparaplu
- Woordmuur maken
- Woorden voor de kamers in het huis
- Lettermuur
- Lettermuur van Schatkist
- Lettertafels
- Schrijfhoek
- Woorden met een
- Letters multisensorieel aanbieden
- Invented spelling
- Klankkastje
- Letterspelletjes
- Taalpoppen
- Lettergroeiboek
- Letterboeken
- Zoek de letter

Komende periode groep 3

Instructieperiode 2

De essentie

Vlot en vloeiend lezen via:

onmiddellijke woordherkenning

dooroefenen eenlettergrepige woorden, eerst mkm en later alle typen

automatiseren alle woordtypen

automatiseren van deelstructuren

letterclusters (pl-, spr-, -kt, -rst)

analyse van deelstructuren

letterclusters/spellingpatronen (aai, eeuw, ng, sch)

lettergrepen/woorddelen (tuinman, werkstraf, regenen)

voor- en achtervoegsels (ge-, ont-, -ig, -heid, -lijk)

contextgebruik —> intonatie

betekenis

grammatica

Tekst lezen!!!!!!

Praktische tips groep 3

- Maak de methode uit!
- Zorg dat er voldoende tijd aan lezen wordt besteed
- Zorg voor één uur verlengde instructie per week
- Veel voordoen/-zeggen en herhalen, weinig zelf laten worstelen
- Koorlezen!

Koorlezen

Koorlezen is heel effectief om zwakke lezers bij de les, het bestuderen van een tekst of het lezen te betrekken. Bovendien is koorlezen voor zwakke lezers geen bedreigende praktijk. De procedure is:

- de leerkracht lees op een normaal, gemiddeld tempo voor;
- de leerlingen lezen met de leerkracht mee;
- de leerkracht benadrukt de modelfunctie door te zeggen: "Lees op dezelfde wijze als ik."

Partnerlezen: sterk!

Zin voor zin lezen

- Partners geven na het lezen van een zin de beurt door
- De tweede lezer herleest eerst de door de eerste lezer gelezen zin en leest vervolgens de nieuwe zin.
- Deze aanpak versterkt de aandacht (taakgerichte leestijd) en het corrigeren van fouten

Kinderen met problemen na kern 6 VLL

Bijna altijd problemen met de automatisering!

Kinderen hebben extra-oefentijd (herhaling!) nodig op dat gebied!

Gebruik: Veilig en Vlot!

Tips m.b.t. zwakke lezers

- Onderhoud het MKM-niveau
- Gebruik Veilig en Vlot, maar lees ook teksten met hen
- Na Pasen: behandel deze kinderen als AVI-E3 kinderen, o.a. door veel herhaald lezen in een kleine groep met hen te doen
- Verder:
 - doe tutorlezen (met kinderen uit de bovenbouw)
 - doe partnerlezen

Aandachtspunten zwakke lezers groep 4

Wat veronderstelt vlot lezen?

Vlot lezen van complexe woorden veronderstelt volgens Mommers (2002), dat leerlingen in die woorden spontaan deelstructuren herkennen. Voorbeelden van deelstructuren zijn: clusters van medeklinkers (st-, br-, str- ; -lk, -rst), spellingpatronen (ooi, oei, ieu, uw, nk), lettergrepen, voor- en achtervoegsels (ge-, be-, -lijk).

Zwakke lezers hebben daar moeite mee.

ASPECTEN VLOT LEZEN

GROEP 4

- het leren lezen van meerlettergrepige woorden, waarbij de deelstructuren van woorden aandacht dienen te krijgen;
- het verhogen van de leesnelheid (automatisering van het technisch lezen);
- het nauwkeurig lezen;
- met een goede intonatie hardop lezen.

Belangrijke condities voor vlot lezen

Aandacht voor:

- ***vlot lezen:***

- methode (van Lees maar door tot Estafette)

- RALFI

- anders (bijv. met Nieuwsbegrip)

- ***woordenschat: behandel vooraf twee woorden***

Wat moet centraal staan bij het lezen van de stagnerende lezers?

- meer tijd;
- veel aandacht voor daadwerkelijk lezen, waarbij o.a. samen lezen met de leerkracht of een ouder;
- veel herhalen. Is goed voor de automatisering. Om te voorkomen dat kinderen dit saai gaan vinden kan er het beste van informatieve teksten (bijvoorbeeld Nieuwsbegrip) gebruik gemaakt worden;
- de aandacht intensief in een kleine groep geven.

TIP

Voor groep 3:

Bij VLL: Hulp voor risicolezers

<http://www.veiliglerenlezen.nl/web/Voor-gebruikers/Artikelen/Veilig-leren-lezen.htm?cat=risicolezers>

Effectief in groep 4

- Laat de zwakke lezers niet aanmodderen. Dat werkt spellend lezen in de hand en hindert de automatisering.
- Daarom de volgorde VOOR – KOOR – ZELF: eerst leest de juf, dan lezen de leerlingen samen en pas daarna leest een leerling individueel hardop. Horen, zien en zeggen gaan altijd hand in hand.
- Veel aandacht nodig voor herhaald en hardop lezen.
- In ere herstellen van met de vinger bijwijzen.

VLOT LEZEN: WAT WERKT VOOR ZWAKKE LEZERS?

* *hardop lezen*

- Veel onderzoek laat zien, dat leerlingen laten hardop lezen werkt.

* *ondersteuning in kleine groepen*

- Leerlingen profiteren van de feedback die ze op hun lezen krijgen.
- Met name toegespitste feedback is belangrijk.

* *herhaling*

- Herhaling dient een onderdeel te zijn van het vlot lezen van zwakke lezers.
- Een tekst moet drie of meer keren herlezen worden.

Maar ook ...

- Gemotiveerd stillezen
- Tutorlezen: veel lezen mét hulp (o.a. met leerlingen uit de bovenbouw)
- Duo-/partnerlezen: om beurten een zin uit een boekje, elkaar helpen

Voor groep 3 en 4

Sterk accent op automatisering.

Laat risicokinderen begeleid zelfstandig bezig zijn.

Doe veel hardop denkend voor!

vervolg: Het belang van automatiseren in groep 3 en 4

Start met in de eerste 5 minuten aandacht voor automatiseren.

Kijk ook op de website van Zwijsen voor tips over automatiseren.

Voordoen en automatisering

Veel voordoen:

- ik doe het voor
- nu gaan we samen doen
- nu gaan jullie het in duo's doen
- nu ga je het zelfstandig doen

Veel herhalen!

Herhaling is de meest effectieve methodiek!

Herhalen met materialen van de methode!

Verlengde instructie in groep 3 en 4

Drie instructieniveaus

Niveau 3
Intensieve
Instructie/
interventies

← 5% van de leerlingen.
- 30 minuten per dag

Niveau 2
Verlengde
instructie
Vroegtijdig
ingrijpen

← 15% van de leerlingen.
- 3 x 20 minuten per
week

Niveau 1
Groepsinstructie
Preventie!

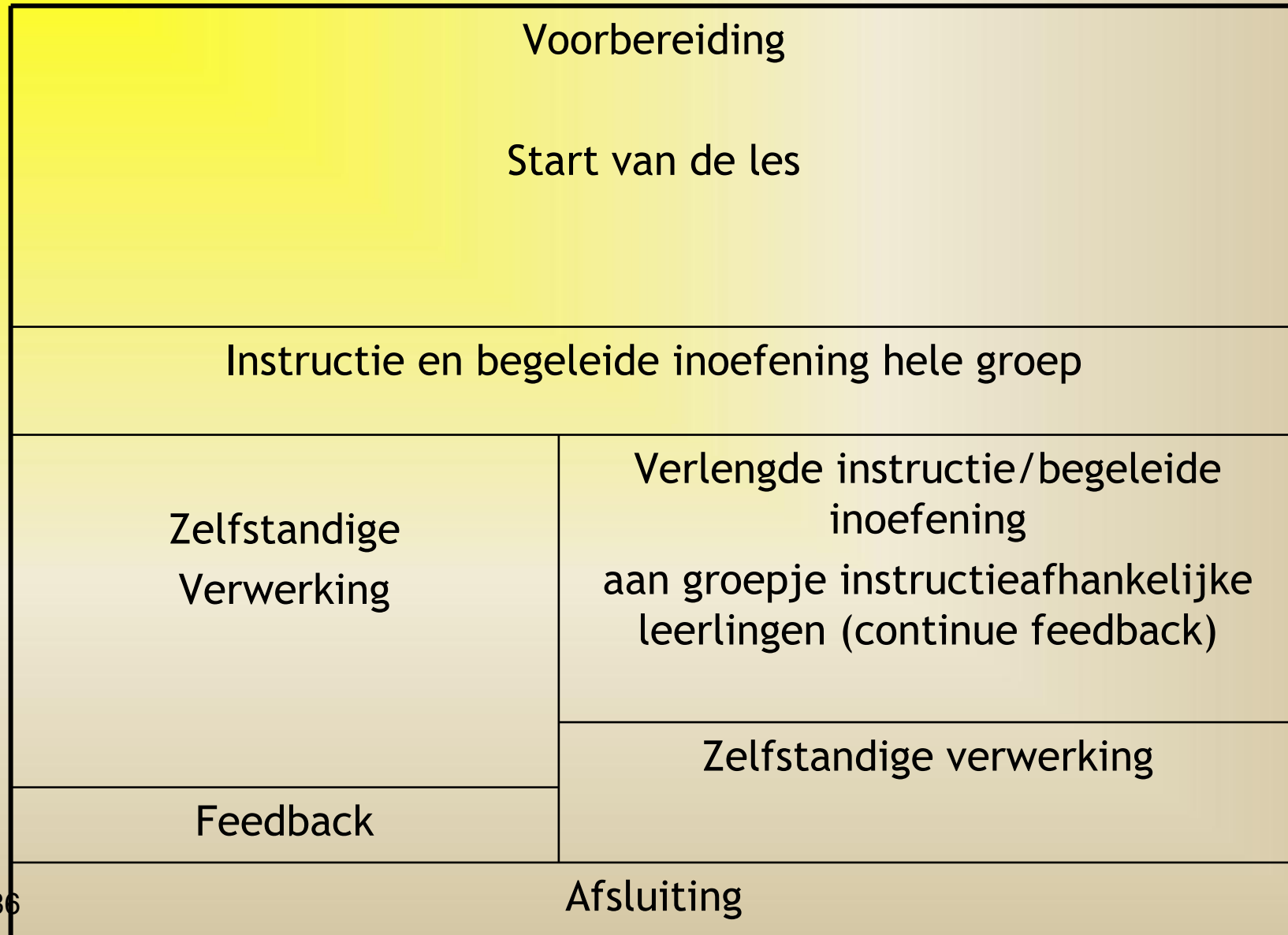
← 80% van de leerlingen
- goed curriculum
- voldoende tijd
- effectieve instructie

Opzet Verlengde Instructie

- Doel aangeven
- Korte uitleg en toepassen wat tijdens de groepsinstructie aan de orde kwam (reteaching)
- Herhalen en begeleid oefenen
- **Lezen (met de kinderen)**
- Preteaching van wat de volgende dag aan de orde komt.

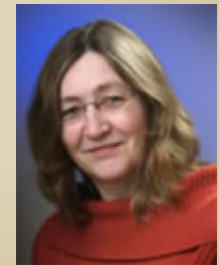
Zowel tijdens het oefenen als het lezen krijgen de kinderen veel feedback

HOE DI-model ORGANISEREN?

Organisatorische principes (Bosman 2009)

- groepsgewijze instructie
- frontale groepsopstelling
- differentiatie
- vast lesritme
- adequate aankleding klaslokaal

HET BELANG VAN TIJD:

Is er voldoende tijd voor taal/lezen?

Scholen met risicokinderen die goede resultaten hebben, breiden op verschillende manieren de leertijd uit voor leerlingen die dat nodig hebben.

Parrett & Budge (2009)

Tijd doet ertoe

Wat betekent elke keer 20 minuten morsen met de tijd voor rekeninstructie?

20 min/60 min is verlies van $\frac{1}{3}$ van de tijd

Als dit consistent in groep 3 – 5 gebeurt, hoeveel tijd gaat er dan verloren?

Leerlingen missen dan een jaar instructie

Tijd: Leren lezen vraagt tijd!

Groep 1 en 2:

± 5 uur per week gerichte taalactiviteiten

Groep 3:

± 6,5 uur per week aanvankelijk technisch lezen

Groep 4 en 5:

150-180 min. per week voortgezet technisch lezen

+ geleidelijke opbouw begrijpend lezen

WAAR HALEN WE DE TIJD VANDAAN?

- De groepsleerkracht heeft de goede lezers zelfstandig aan het werk gezet en gaat met de intensieve groep (4 à 5 kinderen) aan de slag;
- De remedial teacher geeft intensieve instructie;
- Tijdens het stillezen gaat de leerkracht met de intensieve groep aan de slag;
- De klassenassistent gaat met de goede lezers bezig; de groepsleerkracht met de intensieve groep.
- Tutoring is een mogelijkheid (herhaling).

Wat verklaart meestal tegenvallende resultaten? Bevindingen verbetertrajecten: kwaliteitsproblemen!

- Geen doelen
- Geen goede instructie
- Onvoldoende aandacht voor automatisering
- Te weinig ingeroosterde tijd
- Morsen met tijd
- **Zwakke lezers krijgen niet meer tijd**
- Er is geen preventie.
- De handleiding wordt niet gebruikt.
- **Er is geen onderhoud! (bovenbouw)**
- Methoden worden niet uitgemaakt

Kortom: kwaliteitsproblemen!

Wat moet je laten

- Geen of te lage toetsbare leesdoelen stellen
- 25% D en E op DMT
- Werken met slechte leesmethoden
- Methoden niet uitmaken
- Te weinig effectieve leesweken
- Onvoldoende tijd voor lezen inroosteren
- Onvoldoende aandacht voor automatisering
- Onvoldoende expliciete instructie
- Niveaulezen
- Romantische leesopvattingen
- Werken met orthotheekprogramma's
- Verkeerde differentiatieopvattingen

Wat moet je doen

- hoge doelen stellen
- 5% D en E op DMT
- werken met goede methoden
- inplannen methode
- voldoende effectieve weken
- voldoende tijd inroosteren
- extra tijd voor risicolezers
- continue aandacht
- effectieve directe instructie
- voortgezet technisch lezen
- evidence based leren lezen
- pre- en reteaching methode
- convergente differentiatie
- vroegtijdig signaleren

Bedankt en succes!

Voor vragen:

vernooy@edith.nl